

MAGDA ORANICH I SOLAGRAN

LA DONA I LA LEGISLACIÓ

Lola Anglada

CARACTERÍSTIQUES D'ALGUNES LLEIS CATALANES

La nostra nació tingué tradicionalment unes lleis diferents de la resta de l'Estat espanyol. Però l'11 de setembre de 1714, Barcelona, i amb ella tot Catalunya, cau sota les armes del monarca borbònic, Felip V.

A partir d'aquest moment, es van dictar una sèrie de mesures repressives contra l'autogovern català, i contra les seves institucions. El Decret de Nova Planta de 1716 confirma la supressió de tots els organismes del govern, representatius del poble català. Catalunya queda sense Generalitat, sense Corts, sense Consell de Cent. Dins del camp legal resta, doncs, sense òrgans de producció del dret català (és a dir, el Parlament) i sense òrgans d'aplicació d'aquest dret (és a dir, sense Tribunals catalans). Tota l'estructura social i administrativa de Catalunya queda destruïda. Això no obstant, i seguint el model de centralització francès, la monarquia borbònica va respectar el dret civil propi de Catalunya.

Així és com el dret civil català sobreviu malgrat la manca d'òrgans que el puguin anar renovant. En aquesta situació s'arriba a la promulgació de l'Estatut de 1932, que restableix la Generalitat, reconeix al poble català el dret d'autogovernar-se, i retorna a Catalunya la seva competència legislativa.

Fou, doncs, en aquella època, durant la vigència del nostre Estatut d'Autonomia de 1932, que es varen dictar noves lleis catalanes o bé es varen actualitzar les anteriors, per mitjà del Parlament Català o bé del govern autònom.

Respecte a la dona, els canvis i les reformes foren molts. Catalunya fou en aquell temps un dels primers països del món a dictar unes lleis igualitàries entre home i dona, tant fora com dintre del matrimoni.

La llei que havia de servir per fer les funcions d'una constitució catalana fou l'Estatut Interior o llei fonamental de Catalunya, aprovada pel Parlament català el 25 de maig de 1933. En ella es reconeix ja, com a principi que hauria d'inspirar la resta de la nostra legislació, la igualtat total entre sexes, sense que el matrimoni fos cap obstacle per a la seva existència. També reconeix l'Estatut Interior el dret al sufragi femení. En aquest aspecte cal recordar que el 1931, al moment de les votacions per aprovar l'Estatut d'Autonomia, les dones catalanes encara no podien votar. Van però, recollir centenars de milers de signatures donant-li suport.

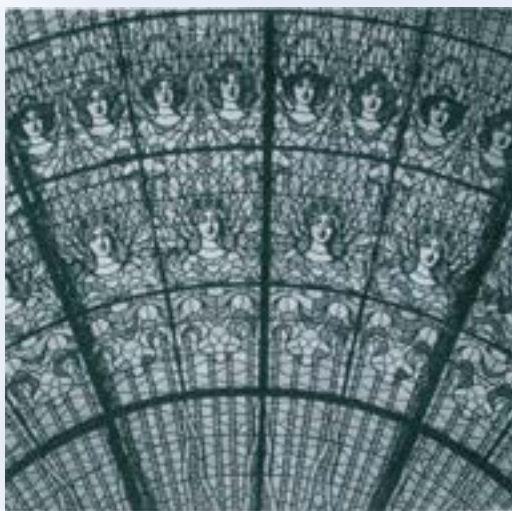
Una de les lleis més importants dictades i que fa referència a la dona fou «La Llei sobre la capacitat jurídica de la dona i dels cònjuges» de 19 de juny de 1934.

En matèria de Sanitat, la Generalitat de Catalunya va promulgar en 1936 una llei sobre «La Reforma Eugènica de l'avortament» que permetia, a petició de la mateixa dona, la interrupció voluntària de l'embaràs.

A Catalunya va estar vigent la mateixa Llei de Divorci que a la resta de l'Estat. Es varen dictar, però, algunes disposicions que contenien certes especialitats sobre el tema. En 1938 es va promulgar un decret sobre divorci que revisà les anteriors normes, «*Esperant l'hora que una Llei catalana feta en el nostre Parlament regulés amb l'amplitud necessària i de manera definitiva la matèria*», deia textualment en la seva exposició de motius. El Parlament català no va poder tractar el tema abans de la seva dissolució. El decret de 1938 ampliava els motius i alleujava els termes exigits per al divorci. Però tota la seva tasca fou inútil i més tard anul·lada, ja que «*estaba al servicio de la dominación roja*».

Això mateix va passar amb tantes i tantes altres disposicions. La tasca d'un Parlament i d'un govern democràtic foren esborrades per la força de les armes. Les nostres lleis catalanes, aprovades durant la vigència de l'Estatut de 1932, són derogades. Catalunya resta, a partir del decret que va abolir l'Estatut, com ja havia estat des del 1714, amb el Decret de Nova Planta de Felip V: sense fons de producció ni òrgans d'aplicació del seu dret. Es torna a la situació anterior al 1932 i passa a ser considerada com una «regió foral» conservant una part del seu dret civil. Malgrat tot, i malgrat ésser anterior al 1714, amb una influència directa de l'antic dret romà, és un dret més avançat i menys discriminatori per a la dona que el Codi Civil Napoleònic que, a partir del 1939, regirà novament en la major part de l'Estat espanyol.

A Catalunya la dona casada catalana, a causa del règim de separació de béns que, llevat de pacte en contra, regeix a casa nostra, gaudirà d'independència econòmica dintre del matrimoni. Cadascun dels cònjuges podrà sense llicència de l'altre vendre, comprar, contractar, comparèixer

en judici i obligar-se. Cal, però, recordar que aquesta independència de la dona és només en matèria patrimonial. Així, l'esposa catalana es trobarà amb la contradicció de poder comparèixer davant dels Tribunals per tal de defensar els seus béns, però no per defensar la seva pròpia persona o els seus fills: per això li caldrà, com per a la resta de les dones de l'estat espanyol, la llicència del seu marit perquè en aquest camp imperava el Codi Civil espanyol.

La situació es va anar modificant en tot allò subjecte al Dret comú, a mesura que es produïen les diverses reformes del Codi Civil. El Dret Civil català va ésser modificat per llei de 10 de març del 1984 pel Parlament de Catalunya, que va reformar l'anterior Compilació del Dret Civil de Catalunya del 1960. Aquesta llei va fer desaparèixer algunes importants discriminacions de les dones que romanien en el nostre dret.

En l'actualitat la diferència fonamental entre el dret de família català i el del Codi Civil radica fonamentalment en el tema del règim econòmic matrimonial. Ja he esmentat abans que, llevat pacte en contra, segons el Codi Civil en règim que ha de regir el matrimoni és de l'associació o comunitat de guanys (més coneguda popularment com «ganancials»). Aquest règim, i segons pròpia definició del Codi Civil és: Mitjançant l'associació o comunitat de guanys es fan comuns pel marit i la muller els guanys i beneficis que s'obtinguin indistintament per qualsevol d'ells, que els hi seran atribuïts per meitat en disoldre's aquella».

És a dir, en acabar per qualsevol motiu la societat matrimonial, sigui perquè de comú acord entre els cònjuges acordin passar al règim de separació de béns o algun dels previstos legalment; sigui per separació, divorci o nul·litat matrimonial, o per mort d'algun dels dos cònjuges, tots els béns que posseïa el matrimoni i que formaven part de la societat es dividiran al 50% entre marit i muller.

A Catalunya, i llevat pacte en contra (no és gaire corrent que aquests pactes es facin) el règim econòmic matrimonial és el de separació de béns, que reconeix a cada cònjuge la propietat, el gaudiment, l'administració i la disposició dels seus propis béns.

El tradicional règim econòmic conjugal català és just, i de fet és o hauria d'ésser el que millor en principi respectés el precepte d'equiparació jurídica dels cònjuges si partíssim d'una igualtat

real entre home i dona. Si els dos treballessin dins i fora del matrimoni per igual, si s'ocupessin de manera similar dels fills, si en treballar fora de la llar tinguessin sous similars... Llavors, és evident que el règim català fóra el millor, el més senzill en la pràctica, que donaria a cadascú la llibertat de fer el que volgués amb els seus béns, que evitaria el complicat sistema de consentiments conjunts dels cònjuges durant el matrimoni i les complexes regles sobre liquidació del patrimoni comú quan apareix una de les causes esmentades que determinen l'extinció del règim econòmic conjugal. Però el que succeeix realment és que en general home i dona no tenen avui encara una situació igual. Que les dones són tradicionalment les que tenen cura dels fills i realitzen les tasques domèstiques. Que si treballen fora de la llar no tenen sous iguals. Per tant, al moment del trencament del matrimoni sorgeix una clara desprotecció econòmica per a la dona. Caldria concloure que el règim de separació de béns només potencia d'una forma autèntica l'equiparació de drets entre els cònjuges quan ambdós s'ocupen igual de la llar i dels fills i quan ambdós tenen ingressos similars. Tots sabem que això, si bé pot ésser real en alguns casos (i tant de bo ho fos en tots) és avui per avui poc corrent en la nostra societat.

Els articles de l'actual Codi Civil, relatius a la separació, divorci, o nul·litat derivades del matrimoni estan redactats partint de la concepció del règim econòmic de l'associació de guanys. És a dir estan redactats pensant amb la mentalitat de les lleis que imperen de manera general a Espanya i no en les de Catalunya i Les Illes (Cal aclarir que al País Valencià el matrimoni té el règim econòmic del Codi Civil, és a dir l'associació de guanys).

La part més dèbil a Catalunya, és a dir la dona quasi sempre, queda en aquests casos desempaçada legalment. Això ja he dit que succeeix especialment en els moments de crisi matrimonial però també de vegades durant el matrimoni. Ben poques cotes de llibertat patrimonial podrà exercir, qui no disposi de patrimoni propi ni de sou per administrar. En aquests casos la muller passa a dependre econòmicament de manera absoluta de l'espòs. La pràctica ens demostra que aquesta dependència no serà només econòmica sinó que sovint, com a conseqüència, es passa a tenir una dependència forçada en molts altres aspectes de la vida.

Crec, per tant, i sense voler apuntar conclusions concretes, que cal introduir determinats correctius en el règim català de separació absoluta de béns, per tal que la part més dèbil, des del punt de vista econòmic, no quedi en situació desfavorable. Això no ha d'implacar establir a Catalunya un règim totalment diferent o bé implantar a casa nostra el sistema de Codi Civil. Les solucions poden ésser moltes (dret a participar en els guanys obtinguts per l'altre durant el matrimoni, dret a poder demanar la meitat dels béns (o del seu valor) de l'altre adquirits a títol oneros durant el matrimoni, etc, etc.). El que és evident és que cal solucionar aquest tema el més aviat possible. Joaquina Alemany, Directora Executiva de la Comissió Interdepartamental de Promoció de la Dona de la Generalitat de Catalunya va anunciar que s'estava estudiant el tema. Crec que seria una de les reformes més importants del nostre dret i que, en tot cas, donaria en part solució a una de les problemàtiques legals més importants que pateix, en general, la dona catalana.

En el tema de les successions existeix també una diferent normativa catalana. En cas de successió intestada, és a dir, quan no existeixi testament (fet que succeeix sovint), el Parlament de Catalunya va aprovar una Llei el 12 de maig de 1987, que modificava de manera molt positiva la situació anterior en què quedava la vídua o el vidu en aquests casos. De manera incomprensible, al meu entendre, el Govern de l'Estat ha impugnat aquesta Llei i, de moment, està pendent de la Resolució que, en el seu dia, dicti el Tribunal Constitucional. El motiu d'impugnació del recurs

és per altres motius que no la situació en què queda la vídua o el vidu al moment de la mort del seu cònjuge; per tant, aquest aspecte de la Llei no ha d'ésser modificat.

Segons la Llei de «Successió Intestada», aprovada en sessió del 12 de maig de 1987 pel Parlament de Catalunya, el cònjuge supervivent, en cas que el causant mori sense fills ni descendents, serà considerat hereu. Si existeixen fills, la vídua o el vidu gaudirà de l'usdefruit de tota l'herència. En situacions anteriors estaven cridats a heretar pares, avis, germans, nebots, abans que la vídua o el vidu.

En cas de testament, cal tenir en compte que la Compilació de Dret Civil de Catalunya, d'igual manera que el Codi Civil, dóna llibertat de testar i, com a conseqüència, existeix sempre la possibilitat de deixar els béns a qui un vulgui, respectant els drets dels legitimaris. La quantia de la legítima a Catalunya és la quarta part de l'herència (amb deducció dels deutes i darreres despeses). Són legitimaris els descendents i els ascendents, però no la muller o el marit. La vídua (i també el vidu, segons la darrera reforma, i partint del principi d'igualtat de drets d'ambdós sexes) té a Catalunya dret a reclamar la Quarta vidual. Aquesta consisteix, com el seu propi nom indica, en la quarta part de l'herència del consort premort. Si existeixen fills comuns, el vidu o la vídua tindrà únicament dret a l'usdefruit de la quarta vidual. Aquesta quantitat es podrà reclamar només si el supervivent no té mitjans econòmics suficients per a la seva congruent sustentació, atès el nivell de vida que haguessin mantingut els consorts. A més, existeix en el dret català una institució, que s'anomena «any de plor». El cònjuge supervivent té dret a habitar tot l'habitatge conjugal i ha d'ésser mantingut a càrrec del patrimoni del premort en consonància amb la seva posició social i la quantia del patrimoni.

